

УДК 657:004.9:005.94(045)

DOI <https://doi.org/10.32782/2312-7872.3.2025.5>**Мискін Юрій Ігорович**

доктор економічних наук, професор,
професор кафедри економічної політики,
маркетингу та бізнес-аналітики,
Державний податковий університет
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8160-3262>

Краєвський Володимир Миколайович

доктор економічних наук, професор,
декан факультету податкової справи, обліку та аудиту,
Державний податковий університет
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3513-3666>

Мискіна Оксана Олександрівна

кандидат економічних наук,
доцент кафедри адміністрування податків,
Державний податковий університет
ORCID: <https://orcid.org/0009-0008-8029-9423>

ЕПІСТЕМОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ ДІЯЛЬНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА

Анотація. У статті концептуально обґрунтовано епістемологічні основи цифровізації обліково-аналітичного забезпечення управління діяльністю підприємства. Показано, що цифрова трансформація змінює не лише інструментарій обліку й аналізу, а й самі умови виникнення, валідації та легітимації знань у менеджменті. У межах цифрової парадигми знання постають як результат взаємодії людини, даних, алгоритмів і технологічної інфраструктури; формується алгоритмічна раціональність, у якій істинність визначається не лише професійною експертизою, а й якість інформаційного середовища (швидкодія, масштабованість, прозорість, інтегрованість). Розкрито онтологічні й гносеологічні виміри цифрового знання: відхід від статичної документально-фактографічної моделі до динамічних потоків даних, що породжують аналітичні інсайти за допомогою машинного навчання та штучного інтелекту; переорієнтація від ретроспективного до прогностичного мислення; посилення ролі якості даних, метаданих і трасованості. Обґрунтовано реконфігурацію професійних ролей: бухгалтер і аналітик еволюціонують у архітекторів знань і кураторів інформаційних потоків, здатних проектувати когнітивні моделі бізнес-процесів, налаштовувати алгоритми, керувати ризиками даних і забезпечувати пояснюваність результатів. Сформульовано методологічні принципи побудови цифрової системи обліково-аналітичного забезпечення: синергетичність (цілісна інтеграція обліку, аналітики, ІТ та управління), достовірність і прозорість (верифікованість першоджерел, контроль якості та незмінність записів), когнітивна адаптивність (самонавчання моделей, чутливість до контексту, сценарний підхід), інтелектуалізація процесів (перехід від обчислень до інтерпретацій і рекомендацій) та орієнтація на рішення (зв'язок знань із управлінською дією і створенням цінності). Показано, що впровадження цих принципів формує когнітивно-технологічне середовище підприємства, у якому дані стають економічними сутностями, а знання – багаторазовим активом, що підтримує стратегічне планування, бюджетування, комплаєнс і ризик-менеджмент. Запропоновано концептуальну рамку переходу від реєстраційної логіки до когнітивно-алгоритмічної, яка поєднує управління даними, аналітику, правові вимоги та етичні стандарти використання ШІ, забезпечуючи відтворюваність, пояснюваність і відповідальність рішень. Наукова новизна полягає у трактуванні цифровізації як епістемологічної зміни, що перевизначає природу істини в обліково-аналітичних системах та піднімає планку професійних компетентностей до рівня управління знаннями. Практична значущість проявляється у можливості проектування адаптивних, самонавчальних контурів управління, які забезпечують релевантні, достовірні та прогностичні знання для підвищення ефективності діяльності в умовах цифрової економіки.

Ключові слова: цифровізація обліку, обліково-аналітичне забезпечення управління, епістемологія, бухгалтерський облік, економічний аналіз, когнітивна адаптивність, управління розвитком підприємства.

Постановка проблеми. Актуальність дослідження епістемологічних основ цифровізації обліково-аналітичного забезпечення управління діяльністю підприємства зумовлена глибинними трансформаціями економічного мислення та управлінських практик у добу цифрової економіки. Поши-

рення технологій штучного інтелекту, великих даних, хмарних обчислень і блокчейну створює нову реальність, у межах якої знання стає ключовим ресурсом конкурентоспроможності підприємства. Традиційна система обліку та аналізу, заснована на документально-фактографічних методах, виявляється недостатньою для адекватного відображення складних, динамічних і багатовимірних процесів господарської діяльності. Саме тому постає потреба у науковому переосмисленні епістемологічної природи обліково-аналітичного знання, визначенні принципів його формування та інтерпретації у цифровому середовищі. Проблема полягає у відсутності цілісної методологічної бази, яка б дозволила інтегрувати когнітивні, інформаційні та управлінські аспекти у єдину систему пізнання економічної реальності, що забезпечує прийняття раціональних рішень на основі даних, згенерованих у цифровій інфраструктурі підприємства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика цифровізації обліково-аналітичного забезпечення управління діяльністю підприємства є предметом наукових інтересів багатьох вчених, серед яких виділяються напрацювання Азаренкова Г. Ф. [1], Зубенка В. М. [3], Ізмайлова Я. О. [2], Кононенко Л. В. [4], Кузя В. І. [5], Муравського В. В. [6], Ніколаєвої С. П. [4], Осадчої О. О. [7], Осмятченка В. О. [2], Павелка О. В. [7], Пелеха У. [8], Реслера М. [9], Шевчука С. В. [2] і низки міжнародних досліджень, що розглядають техніко-організаційні й методичні аспекти діджиталізації обліку та аналізу (Alwan A. A. [10], Gyau E. K. [11], Pinasti M. [12], Pramuka B. A. [12]).

Результати їхніх досліджень є науково цінними та практично значущими: теоретичні праці окреслюють контури трансформації обліково-аналітичних систем у національному контексті та підкреслюють роль організаційно-правових і кадрових чинників [1–7], а прикладні статті демонструють вплив цифрових інструментів на обліково-аналітичне забезпечення управління підприємством [8; 9]. Міжнародні емпіричні роботи дають цінні висновки щодо ефектів впровадження хмарних технологій в обліково-аналітичну роботу [10–12].

Водночас попри значну кількість наукових праць, питання методологічних принципів побудови цифрової системи обліково-аналітичного забезпечення управління залишаються недостатньо структурованими. Необхідним є формування нової наукової парадигми, у якій цифрові технології розглядаються не лише як технічні інструменти автоматизації, а як елементи когнітивної системи, що створює новий тип управлінського знання.

Метою статті є теоретичне обґрунтування епістемологічних засад цифровізації обліково-аналітичного забезпечення управління діяльністю підприємства.

Виклад основного матеріалу дослідження. Епістемологічна природа цифровізації обліково-аналітичних процесів полягає у зміні самої сутності знань, які формуються, передаються та використовуються в системі управління підприємством. Як зазначають Азаренков Г. Ф. [1] та Осадча О. О. і Павелко О. В. [7], цифровізація не лише модернізує технологічне середовище обліку, а й трансформує його пізнавальні засади, адже знання у цифровій парадигмі набувають інтерактивного, динамічного характеру. Традиційно обліково-аналітична діяльність ґрунтувалася на емпіричному спостереженні за господарськими фактами, їх документальному підтвердженні та логічному узагальненні для потреб управлінського аналізу [2; 6]. У межах цифрової парадигми цей процес набуває нової якості: знання перестають бути лише результатом людського мислення та перетворюються на продукт взаємодії людини, інформаційних технологій і великих масивів даних [3; 9].

Таким чином, цифровізація трансформує не тільки технічну сторону обліку й аналізу, але й епістемологічні засади їх існування – способи пізнання, інтерпретації та легітимації економічної інформації. У цифровому середовищі знання формуються через автоматизовані алгоритми, які здійснюють ідентифікацію та класифікацію даних у режимі реального часу [10; 12]. Це створює умови для появи нової форми пізнання – алгоритмічної раціональності, коли істинність обліково-аналітичної інформації визначається не лише верифікацією її джерел, а й надійністю технологічного середовища, у якому вона формується.

У результаті змінюється епістемологічна роль суб'єкта пізнання: бухгалтер і аналітик перестають бути виключно інтерпретаторами фактів господарської діяльності й перетворюються на управлінців знання, здатних керувати потоками інформації, відстежувати якість даних і налаштовувати інтелектуальні алгоритми їх обробки. З позицій епістемології цифровізація сприяє формуванню нової когнітивної реальності, у якій облікові дані постають не статичними відображеннями фактів, а динамічними інформаційними потоками, що здатні самостійно генерувати нові знання через аналітичні інструменти, машинне навчання та штучний інтелект [7; 11].

У цьому контексті традиційні категорії достовірності та об'єктивності інформації набувають іншого змісту: вони визначаються не лише людською компетенцією, а й параметрами цифрової інфраструктури – її швидкодією, здатністю до самооновлення та рівнем інтеграції даних. Епістемологічна природа цифровізації обліково-аналітичних процесів полягає у переході від докумен-

тально-фактографічного до когнітивно-алгоритмічного способу пізнання економічної діяльності підприємства.

Цей перехід означає формування нової форми економічного знання, у якій істина втрачає виключно суб'єктивний характер і набуває властивостей технологічної об'єктивності. Цифровізація, таким чином, стає не лише інструментом автоматизації обліку, а й чинником розвитку економічного мислення, що відкриває можливості для побудови адаптивних, самонавчальних систем управління, здатних забезпечити підвищення ефективності підприємства на основі глибинного пізнання його діяльності у цифровому вимірі [1; 3; 8].

У цифровій парадигмі облік перестає бути лише засобом фіксації господарських фактів і трансформується у динамічну систему, що відображає взаємодію даних у реальному часі [2; 4; 11]. Дані набувають статусу самостійних елементів економічної реальності, формуючи багатовимірний цифровий простір підприємства, у межах якого інформаційні потоки забезпечують інтеграцію різнорідних джерел і створення нових зв'язків між економічними подіями [7].

Гносеологічно цифрове знання характеризується переходом від традиційного суб'єкт-об'єктного пізнання до когнітивно-алгоритмічного, де знання формується через взаємодію людини, інформаційних систем і штучного інтелекту. Істинність і релевантність економічної інформації забезпечується вже не лише професійною інтерпретацією, а й ефективністю алгоритмів, що перетворюють дані на аналітичні знання. Таким чином, цифровізація створює нову когнітивну архітектуру управління, у межах якої знання стає інтегрованим, динамічним і технологічно зумовленим.

Трансформація обліково-аналітичного забезпечення управління діяльністю підприємства під впливом діджиталізації суттєво змінює роль бухгалтера та аналітика [1; 5; 7]. У традиційній системі обліку бухгалтер виконував функції фіксації, систематизації та узагальнення інформації, тоді як аналітик інтерпретував ці дані для оцінки ефективності діяльності. Цифрова трансформація зміщує акценти: обидві професійні ролі переходять від механічної обробки інформації до її інтелектуального осмислення, що передбачає здатність працювати з великими масивами даних, оцінювати їх достовірність і будувати когнітивні моделі поведінки економічних систем [8; 9].

У цифровій епістемі бухгалтер і аналітик стають архітекторами знань, які забезпечують не лише формування інформаційної бази, а й розвиток управлінських компетенцій підприємства [2; 6]. Їхня діяльність спрямована на створення аналітичних конструкцій, що інтегрують фінансові, операційні та стратегічні дані у єдину когнітивну структуру [3; 5]. При цьому ключовою стає не лише технічна спроможність працювати з інформаційними системами, а й епістемологічна – уміння критично оцінювати джерела, інтерпретувати дані у контексті бізнес-процесів, формулювати причинно-наслідкові зв'язки та прогнозувати результати управлінських рішень [4; 11].

Для формування нового типу економічного знання, у якому технологічні можливості поєднуються з епістемологічними засадами наукового пізнання, важливо ідентифікувати ключові методологічні принципи побудови цифрової системи обліково-аналітичного забезпечення управління діяльністю підприємства. У традиційному розумінні така система спиралася на принципи документальності, послідовності та достовірності інформації. У цифровому середовищі ці принципи не втрачають актуальності, проте набувають нового змісту під впливом інформаційних технологій, хмарних сервісів та систем великих даних [10; 12].

Одним із базових методологічних принципів є синергетичність, що передбачає взаємодію між елементами обліку, аналітики, управління та цифрових технологій. Цей принцип забезпечує не просто технічну інтеграцію інформаційних потоків, а створення нової якості знання, яке виникає в результаті об'єднання різнорідних ресурсів у єдину цифрову екосистему підприємства.

Іншим ключовим принципом є інформаційна достовірність і прозорість, що означає верифікованість даних і можливість відстеження кожної операції у цифровому просторі [8; 11]. У цифровому обліково-аналітичному середовищі це реалізується через технології блокчейну та інтелектуальні системи контролю за аномаліями. Достовірність цифрової інформації набуває не лише етичного, але й онтологічного значення [7].

Принцип когнітивної адаптивності визначає здатність системи до навчання, самовдосконалення та адаптації до нових умов [9; 10]. Важливим є також принцип інтелектуалізації процесів, що спрямований на автоматизацію аналітичних процедур із збереженням високого рівня когнітивної інтерпретації результатів [2; 8]. У поєднанні з орієнтацією на прийняття рішень ці принципи формують нову методологію обліково-аналітичного забезпечення [1; 4].

Таким чином, методологічні принципи побудови цифрової системи мають подвійний характер – технологічний і когнітивний, формуючи епістемологічну основу розвитку обліку й аналітики як інтегрованої системи пізнання економічної реальності. Реалізація цих принципів дозволяє створити

інтелектуально орієнтоване середовище, здатне забезпечити підприємство достовірною, релевантною та прогностичною інформацією для ефективного управління в умовах цифрової економіки.

Висновки. За результатами дослідження епістемологічних основ цифровізації обліково-аналітичного забезпечення управління діяльністю підприємства можемо констатувати:

1. Цифровізація обліково-аналітичних процесів виступає не лише технічним явищем, а фундаментальною епістемологічною трансформацією, що змінює саму природу знання в управлінні підприємством. У цифровому середовищі економічна інформація набуває властивостей динамічності, алгоритмічності та технологічної об'єктивності, що формує підґрунтя для нового типу когнітивного пізнання господарських процесів.

2. Трансформація ролі бухгалтера та аналітика в умовах цифрової епістеми полягає у переході від функцій фіксації фактів і їх інтерпретації до управління знаннями. Ці фахівці стають архітекторами когнітивних систем, здатними інтегрувати фінансові, операційні та стратегічні дані у єдину аналітичну структуру. Така реконфігурація професійних ролей сприяє формуванню когнітивного капіталу підприємства та забезпечує підвищення якості управлінських рішень.

3. Методологічні принципи побудови цифрової системи обліково-аналітичного забезпечення (синергетичність, достовірність, когнітивна адаптивність, інтелектуалізація та орієнтація на прийняття рішень) визначають її інтегративну та самонавчальну природу. Вони забезпечують перехід від документально-фактографічного до когнітивно-алгоритмічного способу формування знань, у якому цифрові технології виступають інструментом пізнання, а не лише автоматизації.

4. У межах епістемологічної парадигми цифровізації обліково-аналітична система розглядається як когнітивно-технологічний простір, що формує істину через взаємодію людини, даних та алгоритмів. Такий підхід створює можливості для побудови адаптивних, інтелектуально орієнтованих систем управління діяльністю підприємства, здатних до саморозвитку та прогнозування на основі аналітичного осмислення великих даних.

У подальших наукових дослідженнях доцільно зосередити увагу на розробленні моделей когнітивної інтеграції облікових і аналітичних процесів у цифровому середовищі, а також на визначенні критеріїв епістемологічної достовірності знань, що генеруються інтелектуальними системами управління.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Азаренков Г. Ф. Вплив цифровізації обліково-аналітичної системи на управління підприємством. *Інтеллект XXI*. 2025. Вип. № 1. С. 11–16.
2. Бухгалтерський облік та оподаткування в умовах застосування інформаційних технологій: теорія і практика : монографія / В. О. Осмятченко, С. В. Шевчук, Я. О. Ізмайлов [та ін.] ; за заг. ред. В. О. Осмятченка ; Ун-т держ. фіск. служби України. Ірпінь : Ун-т ДФС України, 2020. 394 с.
3. Зубенко В. М. Розвиток систем обліково-аналітичного забезпечення в умовах цифрової трансформації інформаційної індустрії. *Український журнал прикладної економіки та техніки*. 2024. Том 9. № 3. С. 102–106.
4. Кононенко Л. В., Ніколаєва С. П. Трансформація системи обліково-аналітичного забезпечення як складової управління підприємством в умовах сталого розвитку та діджиталізації суспільства. *Економічний простір*. 2022. № 177. С. 69–75. DOI: <https://doi.org/10.32782/2224-6282/177-12>
5. Кузь В. І. Розвиток бухгалтерського обліку в умовах цифровізації господарських та управлінських процесів. *Бізнес-Інформ*. 2021. № 6. С. 191–204.
6. Муравський В. В. Комп'ютерно-комунікаційна форма обліку: монографія. Тернопіль : THEU, 2018. 486 с.
7. Осадча О. О., Павелко О. В. Розвиток обліково-аналітичної системи в умовах цифровізації економіки України. *Вісник Національного університету водного господарства та природокористування. Економічні науки*. 2021. Вип. 2. С. 162–174. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnuvgr_ekon_2021_2_17 (дата звернення: 15.08.2025).
8. Пелех У. Обліково-аналітичне забезпечення реалізації стратегічних цілей діяльності підприємства в умовах цифрової економіки. *Економіка та суспільство*. 2022. № 39. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-39-36>
9. Реслер М. Вплив цифрової економіки на обліково-аналітичну систему. *Acta Academiae Beregsasiensis. Economics*. 2024. № 5. С. 441–450. DOI: <https://doi.org/10.58423/2786-6742/2024-5-441-450>
10. Alwan A. A. Effect of using Cloud Computing technology on the accounting job. *International journal of research in social sciences & humanities*. 2022. Vol. 12. no. 02. DOI: <https://doi.org/10.37648/ijrssh.v12i02.022> (дата звернення: 15.08.2025).
11. Gyau E. K., Owiredun-Ghorman K., Amaning N., Kpimekuu P. B. Qualitative Analysis on Costs and Benefits of Adopting a Cloud-Based Accounting Information System: A Case Study of Rural Banks in Ghana. *European Journal of Accounting, Auditing and Finance Research*. 2023. Vol. 11. no. 6. DOI: <https://doi.org/10.37745/ejafr.2013/vol11n67091> (дата звернення: 15.08.2025).
12. Pramuka B. A., Pinasti M. Does cloud-based accounting information system harmonize the small business needs? *Journal of Information and Organizational Sciences*. 2020. Vol. 44. no. 1. DOI: <https://doi.org/10.31341/jios.44.1.6> (дата звернення: 15.08.2025).

REFERENCES

1. Azarenkov H. F. (2025). The impact of digitalization of the accounting and analytical system on enterprise management. *Intellect XXI*, no. 1, pp. 11–16.
2. Osmiachenko V. O., Shevchuk, S. V., Izmailov, Ya. O., et al. (2020). *Accounting and taxation in the context of information technologies: theory and practice* (V. O. Osmiachenko, Ed.). Irpin: University of the State Fiscal Service of Ukraine, 394 p.
3. Zubenko, V. M. (2024). Development of accounting and analytical support systems in the context of digital transformation of the information industry. *Ukrainian Journal of Applied Economics and Technology*, 9(3), pp. 102–106.
4. Kononenko L. V. & Nikolaieva S. P. (2022). Transformation of the accounting and analytical support system as a component of enterprise management in the context of sustainable development and digitalization of society. *Economic Space*, no. 177, pp. 69–75. DOI: <https://doi.org/10.32782/2224-6282/177-12>
5. Kuz V. I. (2021). Development of accounting in the context of digitalization of economic and management processes. *Business Inform*, no. 6, pp. 191–204.
6. Muravskiy V. V. (2018). *Computer-communication form of accounting: Monograph*. Ternopil: TNEU, 486 p.
7. Osadcha O. O. & Pavelko O. V. (2021). Development of the accounting and analytical system in the context of digitalization of Ukraine's economy. *Bulletin of the National University of Water and Environmental Engineering. Economic Sciences*, no. 2, pp. 162–174. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnuevgp_ekon_2021_2_17 (accessed: 15.08.2025).
8. Pelekh U. (2022). Accounting and analytical support for achieving strategic business goals in the digital economy. *Economy and Society*, no. 39. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-39-36>
9. Resler M. (2024). The impact of the digital economy on the accounting and analytical system. *Acta Academiae Beregsasiensis. Economics*, no. 5, pp. 441–450. DOI: <https://doi.org/10.58423/2786-6742/2024-5-441-450>
10. Alwan A. A. (2022). Effect of using Cloud Computing technology on the accounting job. *International Journal of Research in Social Sciences & Humanities*, 12(2). DOI: <https://doi.org/10.37648/ijrssh.v12i02.022>
11. Gyau E. K., Owiredun-Ghorman K., Amaning N., & Kpimekuu P. B. (2023). Qualitative analysis on costs and benefits of adopting a cloud-based accounting information system: A case study of rural banks in Ghana. *European Journal of Accounting, Auditing and Finance Research*, 11(6). DOI: <https://doi.org/10.37745/ejaaf.2013/vol11n67091>
12. Pramuka B. A. & Pinasti M. (2020). Does cloud-based accounting information system harmonize the small business needs? *Journal of Information and Organizational Sciences*, 44(1). DOI: <https://doi.org/10.31341/jios.44.1.6>

Yurii Myskin, Volodymyr Kraevskiy, Oksana Myskina
State Tax University

EPISTEMOLOGICAL FOUNDATIONS OF DIGITALIZATION OF ACCOUNTING AND ANALYTICAL SUPPORT FOR ENTERPRISE MANAGEMENT

Abstract. The article conceptually substantiates the epistemological foundations of the digitalization of accounting-analytical support for enterprise management. It demonstrates that digital transformation reframes not only tools but also the very conditions of knowledge generation, validation, and legitimation in management. Within the digital paradigm, knowledge emerges from the interaction of people, data, algorithms, and technological infrastructures; an algorithmic rationality arises in which truth is anchored not solely in professional expertise but also in the properties of the information environment (performance, scalability, transparency, interoperability). The paper elucidates the ontological and gnoseological dimensions of digital knowledge: a shift from static, document-centric representations to dynamic dataflows that produce analytical insights via machine learning and artificial intelligence; a reorientation from retrospective to predictive reasoning; and a strengthened focus on data quality, metadata, and traceability. It argues for a role reconfiguration: accountants and analysts evolve into knowledge architects and curators of information streams who design cognitive models of business processes, tune algorithms, manage data risks, and ensure explainability. The study formulates methodological principles for a digital accounting-analytical system: synergy (holistic integration of accounting, analytics, IT, and management), reliability and transparency (verifiability of sources, quality assurance, immutability of records), cognitive adaptability (model self-learning, context sensitivity, scenario thinking), process intellectualization (from computation to interpretation and recommendation), and decision orientation (tight coupling of knowledge with managerial action and value creation). Implementing these principles yields a cognitive-technological enterprise milieu in which data become economic entities and knowledge a reusable asset supporting strategic planning, budgeting, compliance, and risk management. A conceptual framework is proposed for transitioning from a registration logic to a cognitive-algorithmic logic that integrates data governance, analytics, legal requirements, and ethical standards for AI use, ensuring reproducibility, explainability, and accountability of decisions. The scientific novelty lies in treating digitalization as an epistemic shift redefining the nature of truth in accounting-analytical systems and raising competency requirements to knowledge management. The practical significance is reflected in the design of adaptive, self-learning control loops that provide relevant, reliable, and predictive knowledge to enhance enterprise performance in the digital economy.

Key words: digitalization of accounting, accounting-analytical support of management, epistemology, accounting, economic analysis, cognitive adaptability, enterprise development management.

Стаття надійшла: 12.09.2025

Стаття прийнята: 22.09.2025

Стаття опублікована: 24.10.2025